

Михайло Стефурак

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ)

Проаналізовано процеси функціонування політичної опозиції в межах західних областей України. Простежується специфіка та основні умови діяльності опозиційних та владних партій на теренах Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської, Волинської, Рівненської, Закарпатської та Чернівецької областей.

Ключові слова: політична опозиція, державна влада, регіональна політика, політичні партії, місцеві вибори.

Stefurak M. The specifics of the local elections and functioning of political opposition (on the example of Western Ukraine). The article analyzes the processes of functioning of the political opposition within the Western regions of Ukraine. The specificity and the basic conditions of activities of the opposition and the ruling parties on the territory of Ivano-Frankivsk, Ternopil, Lviv, Volyn, Rivne, Zakarpattia and Chernivtsi regions.

Key words: political opposition, the government, regional policy, political parties, local elections.

За роки незалежності в Україні у ході місцевих виборів апробовано кілька типів виборчих системи. Так, вибори 1994, 1998 і 2002 рр. проходили за мажоритарною системою відносної більшості, місцеві вибори-2006 – за пропорційною з закритими виборчими списками, 2010 року – за змішаною системою, а останні чергові вибори, що відбулися 25 жовтня 2015 р., – за пропорційною системою з відкритими регіональними списками (крім депутатів сільських та селищних рад). На умови проведення виборів, хід виборчої кампанії, законодавчі зміни, безперечно, вплинув чинник зовнішньої агресії з боку Російської Федерації, анексія АР Крим та розв’язання гібридного військового конфлікту проти України в окремих районах Донецької та Луганської областей, де, власне, з вищезазначених причин вибори не проводилися

Чергові місцеві вибори відбулися 31 жовтня 2010 р. відповідно до чинного на той час Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Закон закріплював змішану виборчу систему (до обласних, районних, міських рад), згідно з якою 50 % депутатів обирається за мажоритарною системою відносної більшості, а інші 50 % за пропорційною. Кандидатури депутатів-мажоритарників, мерів міст обов'язково повинні були висуватися конференцією відповідної партії, але жителям сіл було дозволено обирати депутатів без партійного посередництва. Партійні списки і надалі залишилися закритими, виборець міг ознайомитися тільки з їх першою п'ятіркою. Кандидати отримали право одночасно балотуватись і в одномандатних, і мажоритарних округах, але лише в сільську, міську, районну чи обласну ради. Виборчий бар'єр встановлювався на рівні 3 %, з нововведень також запроваджувалася норма про заборону участі в виборах партійних блоків. Також цим законом був скасований імперативний мандат (що запроваджувався нормативно-правовим актом Верховної Ради України від 12 січня 2007 р.). Також місцеві вибори 2010 р. порівняно з кампаніями 1998, 2002 та 2006 рр., були розведені в часі з виборами до парламенту. Результати цих виборів суттєво змінили політичну карту України не лише порівняно з місцевими виборами 2006 р., а й із виборами Президента України 2010 р.

Зміни виборчого законодавства, запровадження «мажоритарної» складової виборчої системи, непрозорий підхід до формування дільничних та територіальних виборчих комісій, непрофесійні та подекуди популістичні дії попередньої влади, які часто супроводжувалися політичними кризами, дозволили ПАРТІЇ РЕГІОНІВ здобути перемогу у двадцять одному регіоні України. Таким чином, в АРК та 11 областях України (Луганська, Харківська, Донецька, Запорізька, Дніпропетровська, Херсонська, Миколаївська, Кіровоградська, Одеська, Черкаська, Київська) ПР одноосібно сформувала більшість у обласних радах. Ще в 7 областях (Полтавська, Сумська, Чернігівська, Вінницька, Хмельницька, Житомирська, Рівненська) більшість в обласній раді сформувала коаліція на чолі з ПАРТІЄЮ РЕГІОНІВ.

У Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях (в останні вибори відбулися 2009 р.) перемогу здобуло ВО «Свобода», а у Волинській області – ВО «Батьківщина», у Закарпатській

області – Єдиний Центр. Найбільшого представництва у місцевих радах Івано-Франківської області набули опозиційні ВО «Батьківщина» та Політична партія «Наша Україна», ВО «Свобода» знаходилося на третьому місці, йому вдалося забезпечити представництво у 19 з 20 місцевих рад області. Також ВО «Свобода» контролювала більшість мандатів (34 з 60) у Івано-Франківській міській раді.

ВО «Свобода» було представлено двома головами районних рад, секретарем Івано-Франківської міської ради та головою Івано-Франківської обласної ради. Високий результат (4-те місце) на місцевих виборах показала Політична партія «Фронт Змін», що була представлена у 19 із 20 місцевих рад. ПАРТІЯ РЕГІОНІВ за кількістю мандатів у місцевих радах області перебувала на 5-му місці, проте це відносний результат, оскільки з нею та головою ОДА М. Вишиванюком тісно співпрацювали Народна партія та Партія «Відродження». ПАРТІЯ РЕГІОНІВ представлена у 18 радах 99 мандатами, але, якщо врахувати результати партій, що перебували у її зоні впливу, то показник чисельного представництва в місцевих радах був значно вищим. Власне, значну частину мандатів партія та її союзники здобули завдяки мажоритарній складовій виборів. Місцеві вибори 2010 року стали успішними й для Української партії, яка у цьому році об'єдналася із Партією «Громадянська позиція». Повністю під контролем Української партії перебували м. Калуш та район. Це пов'язано з тим, що діяльність партії була сконцентрована у одному районі із центром у м. Калуш, міським головою якого був її лідер І. Насалик.

У Львівській області найпотужніше представництво отримало ВО «Свобода». Усунення з виборчих перегонів 2010 року ВО «Батьківщина» дало можливість ВО «Свобода» отримати 55 із 90 мандатів у Львівській міській раді та 41 із 116 в обласній раді, а відповідно, обійняти керівні посади у владній вертикалі регіону. Так, головою Львівської обласної ради було обрано представника цієї політичної сили Олега Панькевича. Друге місце за рівнем представництва у місцевих радах Львівщини посіло ВО «Батьківщина». Попри те, що на обласному рівні партія не представлена, розгалуженість осередків на місцях дала змогу очолити 4 районні ради та сформувати потужне депутатське представництво у місцевих радах. Політична партія «Наша Україна» поступово втрачала свій рейтинг через розчарування виборців Львівщини у політиці колишнього Президента

Віктора Ющенка. Проте, маючи потужну мережу осередків у області, її представники були обрані до 30 рад Львівщини. Іншій політичній силі Політичній партії «Фронт Змін» за порівняно невеликий термін вдалося сформувала чисельне представництво в регіоні та отримати друге місце після ВО «Свобода» у Львівській міській та обласній рада [2, с. 93].

Слід також зазначити, що після обрання Президентом В. Януковича в області почала набувати політичного впливу ПАРТІЯ РЕГІОНІВ. Ця тенденція не пов'язана зі збільшенням кількості прихильників, членів чи розвитком організаційної структури. Основну роль у посиленні впливу ПАРТІЇ РЕГІОНІВ відіграла мобілізація чиновників усіх рівнів владної вертикалі.

Специфікою Тернопільщини, крізь призму виборів до місцевих органів влади, є те, що вони фактично відбувалися в два тури – позачергові вибори до обласної ради у квітні 2009 р. та вибори до місцевих органів влади у жовтні 2010 р. 15 березня 2009 р. відбулися позачергові вибори до Тернопільської обласної ради, на яких прохідний бар'єр подолали 7 політичних сил: ВО «Свобода», ПАРТІЯ РЕГІОНІВ, ВО «Батьківщина», Єдиний Центр, Українська партія, Політична партія «Наша Україна» та Народна Партія. Беззаперечним лідером виборчих перегонів тоді стало ВО «Свобода», яке отримала 34,69% голосів або ж 50 із 120 мандатів. За декілька днів до дати голосування Блок Юлії Тимошенко закликав своїх прихильників не приходити на виборчі дільниці, але список цієї політичної сили все ж таки залишився у бюлетені. Після цих виборів Блок Юлії Тимошенко, який у попередньому скликанні ради мав 54 із 120 місць, відмовився від здобутих 12 мандатів. У жовтні 2010 р. на Тернопільщині відбулися вибори до органів місцевого самоврядування, виключаючи обласну раду. В цілому, у регіоні переможцем стала ПАРТІЯ РЕГІОНІВ, яка значну частину своїх мандатів виборола у одномандатних округах. Вплив ВО «Батьківщина» поступово зменшувався, але ця політична сила є другою за кількістю отриманих депутатських мандатів в області. «Наша Україна» та УНП також широко представлені в регіоні (близько 100 депутатів), проте, вплив цих партій також суттєво зменшився. Єдиний Центр В. Балого своїм успіхом (20 мандатів) завдячує Юрію Чижмарю, який з листопада 2007 р. по квітень 2010 р. очолював облдержадміністрацію [2, с. 122].

У Волинській області ВО «Батьківщина» здобуло перемогу за пропорційною складовою у майже всіх районах та містах області. Разом з тим, ПАРТІЯ РЕГІОНІВ зуміла здобути друге місце провівши 20 депутатів до обласної ради. Завдяки змішаній системі виборів ПАРТІЇ РЕГІОНІВ із партнерами вдалося сформувати більшість у Волинській обласній раді та обрати головою свого представника. В багатьох районних радах головами стали теж кандидати від ПАРТІЇ РЕГІОНІВ. Приблизно однакові можливості були у ВО «Свобода» та Політичної партії «Фронт Змін». Перша здобула чимало місць у місцевих радах, мала розгалужену партійну мережу та стабільне членство. Водночас, Політична партія «Фронт Змін» мала кращу динаміку розвитку партійної структури. До неї приєднувалися окремі депутати від різних політичних сил. Наприклад, обласний осередок Політичної партії «За Україну!» майже повним складом перейшов до Політичної партії «Фронт Змін». Народна Партія отримала депутатські мандати лише за рахунок відомих у краї мажоритарників, партійна структура була напівдвієюю. Натомість, Політична партія «Наша Україна» майже повністю розпалася. Здобуті на місцевих виборах мандати були останнім її успіхом [2, с. 57].

Найвищий рівень представництва у місцевих радах Рівненської області мала ПАРТІЯ РЕГІОНІВ, яка сформувала навколо себе депутатську більшість майже в усіх районах та містах регіону. Незважаючи на те, що ПАРТІЯ РЕГІОНІВ за пропорційною складовою на виборах до Рівненської обласної ради поступилася ВО «Батьківщина», перемога у мажоритарних округах дозволила їй сформувати найбільшу фракцію. Керівниками місцевих державних адміністрацій переважно були члени ПАРТІЇ РЕГІОНІВ. ВО «Батьківщина» мало найвищу електоральну підтримку в Рівненській області, найбільшу кількість депутатів місцевих рад та кількість членів. Поза тим, партія представлена депутатською більшістю лише в окремих органах місцевого самоврядування області. Народна Партія посідала 3-тє місце за рейтингом впливовості в області. Вона мала непогану електоральну підтримку та один із найчисельніших депутатських корпусів. Ця політична сила була представлена на рівні керівників райдержадміністрацій та районних рад. Четвертою за впливовістю в області була Політична партія «Наша Україна», яка на місцевих виборах здобула порявняновисокий рівень підтримки. Політсила представлена у більшості місцевих рад області, в окремих районах Політична

партія «Наша Україна» набрала найбільшу кількість голосів виборців. Троє представників партії були обрані головами районних рад. У Рівненській обласній раді та міській раді «Наша Україна» мала по п'ять депутатів. В окремих органах місцевого самоврядування вона перебувала в опозиції до партії влади, в інших – входила до більшості. Опозиційні ВО «Свобода» та Політична партія «Фронт Змін» ділили між собою 5-6-те місце за рейтингом впливовості в області. Партії мали непоганий рівень підтримки в області та значну кількість депутатів у місцевих радах. В окремих радах вони входили до депутатської більшості, утвореної на основі опозиційних політичних сил.

У Закарпатській області активніше працювали Єдиний Центр та ПАРТІЯ РЕГІОНІВ, які рівнозначно були представлені в органах місцевої влади. Єдиний Центр мав найбільш розгалужену структуру, яка формувалася ще з 2002 р. на базі Політичної партії «Наша Україна». Постійна участь партії у масових акціях соціального та благодійного характеру зробила структуру злагодженою і мобілізованою. Єдиноцентристи отримали найвищий результат на виборах як до обласної ради, так і місцевих рад.

ПАРТІЯ РЕГІОНІВ спиралася на вертикаль виконавчої влади, але беззаперечного домінування в області їй набути таки не вдалося. Ця політична сила відчувала дефіцит публічних лідерів, які здатні конкурувати із партією Єдиний Центр. Втім, ПАРТІЯ РЕГІОНІВ мала представництво у радах усіх рівнів. ВО «Батьківщина» на Закарпатті стикалося з суттєвими кадровими та організаційними проблемами. Невисокі результати партії на місцевих виборах 2010 р. та гучні внутрішньопартійні конфлікти негативно впливали на спроможність цієї політичної структури. У міжвиборчий період політсила працювала у форматі проголошення заяв, без систематичних практичних дій. Впливові представники місцевої влади, які обирались від ВО «Батьківщина», дуже часто уникали партійного позиціонування [3].

У Чернівецькій області найбільш розгалужену мережу партійних осередків за результатами виборів 2010 р. мала ПАРТІЯ РЕГІОНІВ, дещо меншу – ВО «Батьківщина», Політична партія «Наша Україна», Народна Партія, КПУ, Політична партія «Громадянська позиція». Варто відзначити Політичну партію «УДАР», яка, не маючи жодного представника в органах місцевого самоврядування, мала 22 партійні осередки на теренах області, що свідчило про потенційно хороші результати партії напередодні виборів до Верховної Ради України 2012 р.

ПАРТІЯ РЕГІОНІВ після місцевих виборів 2010 р. отримала 48 депутатських мандатів зі 104 в обласній раді. Друге місце за кількістю місць в обласній раді посіла Політична партія «Фронт Змін» – 23. Високий результат ПАРТІЇ РЕГІОНІВ був забезпечений завдяки мажоритарній складовій виборів, а з допомогою депутатів від Політичної партії «Наша Україна» та перебіжчиків із ВО «Батьківщина» регіоналам вдалося сформувати більшість. Подібна ситуація склалась і в Чернівецькій міській раді. ПАРТІЯ РЕГІОНІВ, взявши 16 мандатів із 60, завдяки депутатам від Політичної партії «Наша Україна» (6) та ВО «Батьківщина» (17) сформувала більшість та достроково припинила повноваження Чернівецького міського голови М. Федорука, обравши секретарем ради від ПАРТІЇ РЕГІОНІВ В. Михайлішена, який, виконував обов'язки мера міста. Після місцевих виборів 2010 року ПАРТІЇ РЕГІОНІВ з допомогою Політичної партії «Наша Україна», Народної партії, Політичної партії «Сильна Україна» та перебіжчиків з інших партій вдалося взяти під контроль усю політичну владу в області. У двох радах, Чернівецькій та Новодністрівській, невідконтрольні міські голови були усунені силами депутатів у 2011 р. Процес складання їхніх повноважень викликав великий резонанс в області та державі. Ці події чітко показали методи роботи влади, для якої засоби виправдовують ціль. Однак законність та правомірність цих методів можна поставити під сумнів [4, с. 200-202].

Власне, особливістю тих виборів (порівняно з кампанією 2006 р., де перемога таких політсил була швидше винятком) стала масова поява досить значної кількості регіональних партій. Це свідчило про те, що в суспільстві з'явився запит на третю силу. Так, до прикладу, поряд з найбільшою опозиційною партією «Батьківщина» активно про свою опозиційність до режиму В. Януковича та ПАРТІЇ РЕГІОНІВ заявила ВО «Свобода». Яка за результатами дострокових виборів 2009 р. в Тернопільську обласну раду, та чергових 2010 р. перетворилася з регіональної суто галицької партії на політичну силу всеукраїнського масштабу. Здобувши перемогу на виборах до Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської рад та отримавши депутатські мандати до Волинської, Рівненської, Чернівецької, Хмельницької, Житомирської та Київської обласних та міської рад, ВО «Свобода» набрало 4,47% голосів виборців загалом по Україні, провівши в місцеві ради 2280 своїх депутатів [5]

Результати виборів та поразка національно-демократичних сил у Центральному та Західному регіонах, порівняно з виборами попередніх десяти років, частково можна пояснити такими факторами: зміною в законодавстві про місцеві вибори (заборона участі партійних блоків, повернення «мажоритарної» складової виборчої системи); непрозорістю підходу до формування дільничних та територіальних виборчих комісій; непрофесійними та подекуди популістськими діями тогочасної владної команди.

Проте основною причиною стола глобальна криза довіри до національно-демократичних сил, які, прийшовши до влади в Україні на хвилі «помаранчевої революції», не зуміли виконати своїх передвиборчих обіцянок, запустити в країні процес масштабних реформ. Адже ті політичні партії, які ототожнювали себе з українською правцею (Політична партія «Наша Україна», УРП «Собор», НРУ, УНР та низка інших) після виборів 2010 р. були вже не в змозі реанімувати свій політичний вплив та свої партійні структури. Амбіційність їх лідерів та непослідовність дій не дозволили їм об'єднатися та провести процес реформатування. Після перемоги на президентських виборах В. Януковича влада фактично перейшла до ПАРТІЇ РЕГІОНІВ. Тодішній політичний режим, спираючись на партійну структуру «регіоналів», використав місцеві вибори як спосіб усунути реальну владну альтернативу до виконавчої влади – органи місцевого самоврядування.

Усі ці фактори та власне поствиборчі тенденції політичного розвитку в державі призвели до формування в Україні партійної системи з домінуючою партією. Опозиційними до ПАРТІЇ РЕГІОНІВ залишилися ВО «Батьківщина», Політична партія «Фронт Змін», ВО «Свобода» та Політична партія «УДАР» В. Кличка, яка здобула підтримку населення вже за результатами парламентських виборів 2012 р.

Наступні чергові вибори відбулися 25 жовтня 2015 р. за пропорційною виборчою системою з відкритими регіональними списками кандидатів від політичних партій. Новий Закон «Про місцеві вибори» запровадив низку нововведень, продиктованих, у тому числі, курсом на побудову європейської моделі місцевого самоврядування. Також цьому приділялася увага під час підписання коаліційної угоди за

результатами позачергових виборів до Верховної Ради України від 26 жовтня 2014 р. [6].

Серед нововведень, які запроваджувала виборча система були положення згідно з якими: у селах і селищах з населенням до 90 тис. вибори відбуваються за мажоритарною системою; вибори до райрад, міськрад та облрад проходять за пропорційною системою; міських голів населених пунктів з населенням понад 90 тисяч обирають абсолютною більшістю (50 % + 1 голос), передбачена можливість проведення другого туру; у виборах не беруть участі блоки політичних партій; якщо партія набрала 5 % голосів, кількість кандидатів, що пройшли від неї, визначається відповідно до кількості голосів, поданих безпосередньо за кандидата в окремому окрузі; обов'язковість присутності у списку партії не менше 30 % представників однієї статі [7]. Також передбачалося суттєве зменшення депутатів місцевих рад (на 30 % по всій країні). Кількість виборчих округів на території відповідала кількості депутатів тієї чи іншої ради. Вперше запроваджувалася норма обрання старост в об'єднаних територіальних громадах, нове виборче законодавство також значно розширювало повноваження та посилювало спроможність місцевого самоврядування в Україні.

Згідно зі звітом Міжнародної фундації виборчих систем (IFES) місцеві вибори в Україні 25 жовтня 2015 р. були проведені спокійно та відповідно до закону, при цьому мали місце деякі поодинокі випадки порушень [8]. Що ж до особливостей проведення місцевих виборів у Західному регіоні України, то слід відзначити, що вони відбувалися в більш спокійній суспільно-політичній обстановці та з меншою кількістю порушень, порівняно з Центральним та Південно-Східним регіонами.

Місцеві вибори 2015 р. фактично завершили електоральний процес, розпочатий позачерговими президентськими виборами у травні 2014 р. (переможець П. Порошенко) і продовжений позачерговими парламентськими виборами у жовтні 2014 р., на яких перемогли політичні сили, котрі взяли активну участь у Революції Гідності. Таким чином місцеві вибори 2015 р. повинні були закріпити успіх демократичних політичних сил у регіонах України. Схожим був електоральний цикл 2010–2012 рр., який виграла ПАРТІЯ РЕГІОНІВ [9, с. 63–66].

За результатами виборів 25 жовтня 2015 р. у Західному регіоні України перемогу здобула Політична партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність», набрала близько 25,2% голосів виборців регіону, перемігши в Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Рівненській та Чернівецькій областях. Друге місце за кількістю здобутих голосів посіла ВО «Батьківщина» – 17,3%, далі розташувалися ВО «Свобода» – 12,3%, Політична партія «УКРОП» – 9,6%, Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ» – 7,5%, Радикальна Партія Олега Ляшка – 6,1%, Партія «Відродження» – 2,2%, Політична партія «Опозиційний блок» та Політична партія «Наш край» по – 1,6%, Аграрна партія України 1,4% [10]. Проте, у Волинській області перемогу здобула Політична партія «Українське об'єднання патріотів – УКРОП» набравши 26,56% голосів виборців краю, а в Закарпатській області вже другі вибори поспіль перемогу здобув Єдиний Центр – 29,69%. Такий результат можна пояснити потужною діяльністю на Волині голови місцевої ОДА І. Палиці наближеного до групи «Приват» І. Коломойського, а в Закарпатті – досвідченого політика та представника групи «Барва» В. Балоги [10].

До особливостей проведення виборчої кампанії 2015 р. можна віднести відмову ПП «Народний Фронт» брати участь в місцевих виборах та об'єднання партійних списків «Солідарності» П. Порошенка та Політичної партії «УДАР» В. Кличка. Політична партія «Опозиційний блок» не балотувалася у Тернопільській області, Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ» – до Рівненської. Місцеві вибори, окрім згаданих політичних партій (Політичної партії «УКРОП», Партії «Відродження», Політичної партії «Наш край»), дали старт новим політичним силам, що, очевидно, братимуть участь у майбутніх парламентських виборах. Передусім маємо на увазі Аграрну партію України. Громадський рух «Народний контроль», ПП «Сила людей» та «Національний корпус» А.Білецького.

У виборчій кампанії 2015 р. як і в попередній 2010 р., взяла участь регіональні політичні проекти, деякі з них так звані «кратушні» партії: Політична партія «Рідне місто» (м. Чернівці), Політична партія «Воля» (Івано-Франківська обл.), Єдиний Центр, «КМКС» Партія угорців України (Закарпаття), Політична партія «Конкретні справи» (Рівненська обл.). Хоча законодавство України не передбачає діяльність політичних партій суто на регіональному чи місцевому рівні,

проте такий тип партій досить успішно функціонує упродовж тривалого часу.

В умовах розвитку демократичних інститутів та децентралізації влади розширюються повноваження та спроможність місцевого самоврядування. Активізація діяльності територіальної громади збільшує відповідальність депутатського корпусу районних і місцевих рад перед своїми виборцями. За цих умов відбувається збільшення ролі політичної опозиції, яка є складовою частиною представницьких органів місцевого самоврядування. Місцеві ради взаємодіють з державними виконавчими структурами (районними та обласними адміністраціями), тим самим здійснюючи політику на локальному рівні. Інститут політичної опозиції на регіональному та місцевому рівнях репрезентує інтереси певної частини населення. Він також є інтегрованою структурою до системи органів місцевого самоврядування, який забезпечує відносини фракцій більшості та виконавчої влади з політичними силами, громадськими організаціями та місцевою громадою, які незгодні з курсом влади та її рішеннями. Політична опозиція на місцевому рівні виконує функції артикуляції та агрегації, виробляючи певні ідеї, узагальнює та конкретизує їх, ставлячи конкретні вимоги до влади та її рішень. Звісно, конструктивна модель взаємодії передбачає певний консенсус, коли опозиція не тільки критикує дії влади та висуває свої вимоги, але й пропонує альтернативні шляхи розв'язання певних проблем.

Підсумовуючи, зазначимо, що характерним для західних областей України в цілому є прискорений процес інституціоналізації політичних партій та створення розгалуженої мережі місцевих осередків. Аналіз виборчих кампаній періоду 1990–2015 рр. дозволив нам виділити певні особливості діяльності як опозиційних, так і провладних партій у цьому регіоні: 1) перемога над КПРС на виборах 1990 р. демократичної опозиції в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях та вагоме представництво в обласних радах і радах нижчих рівнів в Волинській, Рівненській, Закарпатській та Чернівецькій областях, а також, значною мірою, оновлення місцевих виконавчих органів влади; 2) формування кадрів владних структур на початку 1990-х проходило за принципом непричетності до компартійних структур. Зокрема, перші організаційні сесії, зберігши в структурі управління попередні відділи і управління, звільнили з посад

їх керівників і призначили інших; 3) діяльність на теренах західних областей унікального опозиційного органу – Галицької асамблеї, започаткованої на спільному пленарному засіданні Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської обласних рад, до яких також приєдналися представники Рівненської, Волинської, Чернівецької, Закарпатської та деяких інших областей України.

Традиційно сильні позиції в західних областях займали партії національно-демократичного спектра, поряд з поступовим збільшенням впливу центристських партій. Займаючи спочатку опозиційну позицію до Комуністичної партії, ця тенденція в середині 1990-х на початку 2000-х була замінена на опонування до політики Президента та уряду. Хоча в період 1991–1996 рр. демократична опозиція займала конструктивну позицію стосовно влади, виступаючи навіть за розширення президентських повноважень, намагаючись не допустити реваншу комуністичних сил. Як правило в цей період обласні та місцеві представницькі органи залишалися підконтрольними націонал-демократам, тоді як виконавчі органи були сформовані з лояльних до центральної влади політичних сил. Ситуація в західних областях змінилася за результатами президентських виборів 2004 р. та парламентських і місцевих 2006 р. «Помаранчева команда» в цей час отримала контроль над представницькими і виконавчими органами влади на місцях, тоді як КПУ, ПАРТІЯ РЕГІОНІВ та її сателіти опинилися в опозиційній меншості. Проте, вже за результатами виборів 2010 р. національно-демократичні сили зазнали поразки, оскільки, прийшовши до влади в Україні на хвилі «помаранчевої революції» не зуміли виконати своїх передвиборчих обіцянок, запустити в країні процес масштабних реформ. Після перемоги на президентських виборах В. Януковича влада фактично перейшла до ПАРТІЇ РЕГІОНІВ. Тодішній політичний режим, спираючись на партійну структуру «регіоналів», використав місцеві вибори як спосіб усунути реальну владну альтернативу до виконавчої влади – органи місцевого самоврядування. Всі ці фактори та, власне, поствиборчі тенденції політичного розвитку в державі призвели до формування в Україні станом на листопад 2010 р. партійної системи з домінуючою партією.

Протягом 2004–2014 рр. в Україні відбулися суттєві зміни в конституційно-правовому полі держави, політичній і партійній системах, характері політичного режиму в цілому. Ці зміни, з одного боку,

були наслідком діяльності, опозиційних сил, з іншого – впливали на їх дії та визначали конфігурацію опозиції в цілому. Місцеві вибори 2015 р. фактично завершили процес переформатування влади в Україні, розпочатий після завершення Революції Гідності (позачергові президентські вибори у травні 2014 р. та позачергові парламентські вибори у жовтні 2014 р.). Місцеві вибори 2015 р. закріпили успіх демократичних політичних сил, у тому числі здобувши тотальну перемогу у західних областях України. Подібним був електоральний цикл 2010–2012 рр., який виграла ПАРТІЯ РЕГІОНІВ. Це свідчить, що попри потужні позиції, які займають національно-демократичні сили в західних областях (для яких регіон є базовим), «партії влади» внаслідок застосування цілого набору ресурсів, мобілізації державних службовців вдається прогнозовано отримувати лідируючі позиції та визначальним чином впливати на формування місцевих органів влади.

---

1. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 № 2487-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2487-17/page>

2. Місцеві вибори – 2010. Пульс країни / відп. ред. А. Когут, К. Сідаш. – К. : Лаб. законодавчих ініціатив, 2011. – 228 с.

3. Остапеч Ю. Місцеві вибори в Україні 2010 року: загальнонаціональний та регіональний вимір (на прикладі Закарпатської області) / Ю. Остапеч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unipo.sk/public/media/20279/05_Annales%20Scientia%20Politica%20jar_2014_%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%9F%D0%95%D0%A6%D0%AC.pdf

4. Чебанік В. Діяльність представників обласних осередків політичних партій Буковини в місцевих органах влади (2006 –2012 рр.) / В. Чебанік // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – 2013. – Вип. 676 – 677. – С. 199 – 206.

5. Результати виборів депутатів місцевих рад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp001>

6. Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://solydamist.org/wp-content/uploads/2014/11/the_coalition_agreement_1.pdf

7. Закон «Про місцеві вибори» від 14.07.2015 № 595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19/page> 10.

8. Звіт про місцеві вибори в Україні 2015 року. Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fm.co.e>

int/CoERMPublic Common SearchServices /DisplayDCTM Content?documentId=0900001 680 62e26c

9. Остапець Ю. Вплив місцевих виборів 2015 р. на еволюцію партійної системи України та структурування регіонального партійного простору (на прикладі Закарпатської області) / Б. Остапець, Р. Манайло-Приходько // Вісник Львівського університету. Серія. Філософія.-політолог. студії. 2015. Випуск 8, с.63 – 74.

10. Чергові місцеві вибори 25.10.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/ PVM002?PT001F01 =100&pt00_t001f01=100